

MOD EN KRITISK PRAGMATISME

Af / by Boris Brorman Jensen

BIG er på mange måder den danske tegnestue, der bedst repræsenterer den senmoderne nyorientering inden for arkitektur og planlægning, som filosofen og arkitekturteoretikeren John Rajchman har kaldt for "en ny pragmatisme".¹ Rajchmans karakteristisk, der blev formuleret i slutningen af 1990'erne, adskilte sig fra de foregående årtiers forskellige postmodernistiske 'ismer' ved ikke at være en ny stilart af fælles formelle kendetegn eller sæt af sammenfaldende semantiske referencer. Den nye pragmatisme skulle først og fremmest forstås som en ny måde at angribe problemstillinger på og samlede en bred vifte af vidt forskellige formsprog: fra Greg Lynns computeranimerede 'blobs' over OMAs paranoid-kritiske approach til MVRDV's arkitektoniske 'datascares'. Rajchmans pragmatisme var 'diagrammatisk og diagnostisk' i sin tilgang og kendetegnet ved en søgen efter nye modeller for håndtering af den postmoderne uvished, der havde afløst modernismens rationelle instrumenter, store fortællinger og omnipotente planer. En ny arkitekturpraksis af eksperimentel natur drevet af en interesse for konstruktioner, der var mere end blot en løsning på et problem. En diskurs på konstant jagt efter nye modeller, der kan udløse genuine svar, udfolde en ny viden, mobilisere et konstruktivt modangreb, skabe polemik og udbygge kritiske standpunkter.

Et formodentligt allerede velkendt og nyligt prisbelønnet eksempel på nypragmatismens fortsatte indflydelse og inspirationskraft er BIGs senest opførte byggeri "Bjerget" i den københavnske Newtown Ørestad. En i dansk sammenhæng unik konstruktion skabt ved hjælp af et simpelt diagrammatisk greb, der udløser en radikal reorganisering af et ellers forudsigeligt program. Bjerget kortslutter Ørestadsplanens rigide matrice og alle de indbyggede konventioner for, hvordan et parkeringshus og en boligbebyggelse kan indgå naboskab, samtidig med at der introduceres en ny urban model for et næsten traditionelt forstadsliv. Bjerget rykker på én gang drømmen om det gode liv med egen bil og have ind i storbyen og retter en kritisk/ironisk kommentar til alle de andre "parcelhuskvarterer på højkant",² der er

TOWARDS A CRITICAL PRAGMATISM

In many ways, BIG is the Danish architecture office that best represents the late modern new orientation in architecture and planning that the philosopher and architecture theorist John Rajchman calls "a new pragmatism." Rajchman's characteristic, which he described in the late 1990's differed from the previous decade's different postmodernist 'isms' in that it was not a new style with common, formal characteristics or a set of congruent semantic references. New pragmatism should primarily be understood as a new way of addressing problems and it gathers a

wide range of quite different form idioms: from Greg Lynn's computer animated 'blobs' over OMAs paranoid-critical approach to MVRDV's architectural 'datascares.' Rajchman's pragmatism was 'diagrammatic and diagnostic' in its approach and characterized by a quest for new models for the treatment of the postmodernist uncertainty that had replaced modernism's rational instruments, grand narrations and omnipotent plans. A new architectural practice of an experimental nature driven by an interest in constructions that were more than just solutions to a problem. A discourse that constantly

opstået i kølvandet på gentrificeringen af Københavns indre brokvarterer. Bjerget løser ikke blot sit program, det befrier også selve oplægget for dets egne begrænsninger. Projektet bidrager med en ny viden om arkitekturens muligheder, der kan føre diskussion af storbyens suburbanisering ud af sin egen kulturpessimistiske blindgyde. Styrken ved mange af BIGs projekter ligger netop i den kritiske manipulation med de givne tilblivelsesbetingelser og den eksperimentelle sammenstilling af kendte modeller med nye og uprøvede konstruktioner. Og det er fortsat dette helt konsekvente fokus på 'things in the making'³ og den eksperimenterende søgen efter nye modeller, der gør BIG til en af dette årtis mest innovative danske tegnestuer.

Er der noget at kritisere?

Det mest interessante spørgsmål i denne sammenhæng er for mig at se ikke, hvorvidt BIGs voksende oeuvre har en formel stilistisk konsistens eller ej. Heller ikke om de nyeste og endnu ikke opførte projekter, der vises i dette særnummer af Arkitektur.DK, lader sig kategorisere som en slags konstruktiv ekspressionisme eller noget helt tredje – men om der i den tænkning, som tydeligt inspirerer tegnestuens måde at arbejde på, er nogle faremomenter eller krite-tegn, der påkalder en revision. BIG er naturligvis ikke på nogen måde ideologisk forpligtet over for en meget bredtfavnende diskurs og skal heller ikke stå til ansvar for sine åndsfællers arbejde uanset om de er forbilleder eller epigoner. Men det er, tror jeg, ikke desto mindre et forsøg værd at rette et kritisk blik på selve den nypragmatiske tænkning, som Rajchman for snart 10 år siden så for sig.

Fotos dette opslag: BIG: Bjerget, 2008
Photos this spread: BIG, Bjerget, "The Mountain", 2008.

sought new models, which could provoke genuine answers, unfold new knowledge, mobilize a constructive counterattack, create polemics and develop critical attitudes.

A presumably already well-known and recently prized example of neo-pragmatism's continued influence and inspirational vitality is BIG's most recently realized scheme "Bjerget" (the mountain) in the Copenhagen new town Ørestad. A unique construction, seen in a Danish context, created with the aid of a simple diagrammatic ploy that provokes a radical reorganization of an otherwise predictable program. The Bjerget scheme short-circuits the Ørestad plan's rigid matrix and all the inherent conventions concerning how a parking garage and a housing scheme can be unified while at the same time introducing a new urban model for an almost traditional suburban life. The Bjerget moves the dream of a good life with a car and a garden into the big city, and directs a critical/ironical comment to all the other "vertical single-family home neighborhoods" that have arisen in the wake of the gentrification of Copenhagen's inner city bridge quarters. The Bjerget not only solves its program, it also liberates the scheme for its own limitations. The project contributes a new knowledge about architectural possibilities that can lead the discussion of big city suburbanization out of its own culturally pessimistic cul-de-sac. The strength in many of BIG's projects lies precisely in the critical manipulation of the given creative conditions and the experimental juxtaposition of known models with new and untried constructions. And it is still this completely consistent focus on 'things in the making' and the experimental search

for new models that makes BIG one of this decade's most innovative Danish architectural offices.

Is there anything worth criticizing?

In my mind, the most interesting question in this context is not to determine whether or not BIG's increasing oeuvre has a formal stylistic consistency. Neither is it if the newest and yet-to-be realized projects that are reviewed in this special issue of Arkitektur.DK can be categorized as a kind of constructive expressionism or even something else - but if in the considerations that clearly inspire the office's way of working there are any elements of danger or critical signs that demand a revision. Of course in no way is BIG ideologically committed to an extremely wide-ranging discourse and neither must they be held responsible for their kindred spirits' work, regardless if they are models or epigones. However, I feel it is still worth trying to cast a critical eye at the actual neopragmatic way of thinking like that Rajchman engaged in almost ten years ago. There is especially one question that seems pressing: Is there any value orientation to be found in the current of innovation?

In the world of science, inventions, analyses and new interpretations at the starting point are far more interesting than attitudes and value judgements, but is this also true of architecture? One can of course continue to turn things upside down, as in the world of culture, imagination rules as we know "almost unrestrained." The experimentalist architect can continue to find new constructions ad absurdum, but in my opinion, new discoveries are not enough in themselves to give a strong identity. At some point or another a meaning or a mission must be introduced. Shouldn't the will to change indicate a certain direction? What is one seeking if the explorations are aimed in all directions? New interpretations of tradition are an important drive forward, but automatically turning conventions inside out does not automatically result in a greater insight. It's getting to be a bit too predictable with all of these plan departures from conventional action requirements. The result quite quickly ends as Bjarke Ingels puts it, "in an

Der er især ét spørgsmål, som trænger sig på: Er der en eller anden form for værdiorientering at finde i innovationsstrømmen?

I videnskabens verden er opfindelser, analyser og nyfortolkninger i udgangspunktet langt mere interessante end holdninger og værdidomme, men gælder det også for arkitekturen? Man kan selvfølgelig godt blive ved med at vende tingene på hovedet, for i kulturens verden hersker fantasien som bekendt "næsten ubehersket".⁴ Den eksperimenterende arkitekt kan blive ved med at finde nye konstruktioner ad absurdum, men nyopdagelser er ikke i sig selv nok til at give en stærk identitet, efter min mening. Der må på et eller andet tidspunkt indføres en mening eller en mission. Skal viljen til forandring ikke pege i en eller anden retning? Hvad ledes der efter, hvis undersøgelserne går målrettet i alle retninger? Nyfortolkninger af traditionen er en vigtig drift fremad, men automatisk vrangvending af konventioner giver ikke automatisk større indsigt. Det er ved at være lidt for forudsigeligt med alle de planmæssige brud med konventionelle handlingsforskrifter. Resultatet ender hurtigt, som Bjarke Ingels selv har formuleret det, "i en ødipal succession af modsigelser, hvor hver generation siger det modsatte af den foregående".⁵

Næste påtrængende spørgsmål: Hvad kommer efter diagrammet?

Der er efterhånden blevet produceret et ocean af diagnostiske diagrammer, der fortæller de mest gripende historier om, hvad der eksperimenteres med, og hvordan det gøres. Jeg kunne godt tænke mig flere budskaber, der siger noget mere om HVORFOR og bare lidt om HVILKE idealer, de pragmatiske utopier ønsker at realisere! Jeg ved godt, at der længe har hersket en udpræget skepsis blandt kunst- og arkitekturteoretikere for normative tolkninger af kunstnerisk produktion. Kriteriet for arkitektonisk 'kvalitet' skal selvfølgelig ikke defineres autoritativt ud fra en lighed med allerede kanoniserede værker, det må indlysende nok være innovationskraften! Men det er ikke ensbetydende med, at drømmen om det 'Nye' kun kan realiseres i en æstetiserende værdiindifferent verden. Jeg taler ikke for en mere dogmatisk arkitektur. Lad os endelig fastholde en relativ autonomi og håbe på, at 'pragmatisk' aldrig kommer til at betyde udglattende kompromisarkitektur – helst det modsatte. Nypragmatismes diagrammatiske/diagnostiske tilgang har heldigvis ofte vist sig meget velegnet til at optegne polemikker og bruge konfliktstof som kreativ mobiliseringskraft. Det er vigtigt, for moderne samfund er som bekendt kendetegnet ved

Oedipal succession of contradictions where each generation says the opposite of the previous."

The next urgent question: What comes after the diagram?

By now, an enormous number of diagnostic diagrams have been produced that relate the most moving stories about what is being experimented with and how it is done. I would really like to see more statements that reveal something about WHY and just a bit about WHICH ideals the pragmatic utopias are trying to realize! I am fully aware that for some time a decided scepticism has existed among art and architecture theorists concerning the normative interpretation of artistic production. The criteria for architectural 'quality' of course should not be defined authoritatively based on a similarity with previously canonized works, it should obviously be the innovative force! But this does not mean that the dream of the 'New' can only be realized in an aesthetically value-indifferent world. I am not advocating a more dogmatic architecture. Let us by all means maintain a relative autonomy and hope that the 'pragmatic' never becomes synonymous with smoothed-out compromising architecture - rather the opposite. Neopragmatism's diagrammatic/diagnostic approach has fortunately often turned out to be well suited in describing polemics and employing conflict material as a creative mobilizing force. This is important as we admit that modern society is characterized by a highly-developed ability to constructively utilize unrest and conflicts. Cultural pluralism will always imply intense complexity and many contradictions, but new explorations in this area of diversity require both a good portion of sensibility, a developed ability for

cultural orientation and a reference point in terms of value. But unfortunately it is here that things often run amiss for a great number of those who attempt to be 'pragmatic' architects. And there are a number of unpleasant pitfalls that frequently recur: dissociated irony disguised as analysis; immaterial provocations of counter-cynicism without any real standpoint; uninhibited utopias of galloping 'what if' scenarios and self-conscious hedonism of glistening 'fun' architecture.

Recurring themes

The desire for the 'New' and the dictate for constant innovation implies a taboo that is so deeply rooted in the modern that even ignoramuses fear it. Repetition! There exists an infrangible prohibition on never doing the same thing twice. A notion that evolution = revolution and that recurrent explorations = unoriginal self-plagiarism. This is a taboo that BIG clearly violates. And the proof can be found here in this magazine. The Chongqing Circus project is only the most recent of a number of continuous explorations of topographic motifs, which were clearly present in the proposal for the concert hall in Stavanger – and before that - already suggested in the proposal for the Bikuben dormitory on Amager. The Astana National Library would not be the same without the Expo 2010 Pavilion in Shanghai, whose theme can possibly be traced all the way back to the swimming hall in Odense. The figure-8 that will soon be completed in Ørestad Syd continues in a talented way with the new models for urbane suburban life and would hardly have been the same without the experiments with the Bjerget or the hotel and conference center in Stockholm. Tallinn Town Hall has clear parallels to the Lego towers' suggestive stacking of simple, industrially produced building

en udviklet evne til at udnytte brydninger og konflikter konstruktivt. Kulturel pluralisme vil altid rumme spændingsfuld kompleksitet og masser af modsigelser, men nye opdagelsesrejser i dette felt af forskellighed kræver nu engang både en god portion sensibilitet, en udviklet kulturel orienteringsevne og et værdimæssigt referencepunkt. Men det er desværre her, at kæden oftest hopper af for rigtig mange af dem, der forsøger at være 'pragmatiske' arkitekter. Og der er især nogle kedelige faldgruber, som dukker op igen og igen: distanceret ironi forklædt som analyse; ligegyldige provokationer af standpunktsløs modkynisme; hæmningsløse utopier af galoperende 'what if'-scenarier og selvbenøvet hedonisme af glinsende 'fun'-arkitektur.

Tilbagevendende tematikker

Begæret efter det 'Nye' og diktatet om evig innovation rummer et tabu, der er så rodfæstet i det moderne, at selv ignoranterne frygter det. Gentagelsen! Der hersker et ubrydeligt forbud om aldrig at gøre det samme som før. En forestilling om at evolution = revolution og at tilbagevendende undersøgelser = uoriginal selvplagiering. Det tabu bryder BIG eftertrykkeligt. Og beviset findes her i magasinet. Chongqing Circus-projektet er blot den seneste af en række kontinuerede undersøgelser af topografiske motiver, der var tydeligt til stede i forslaget til koncerthuset i Stavanger – og før det – allerede antydet i forslaget til Bikuben-kollegiet på Amager. Astana National Library ville ikke være det samme uden EXPO 2010-pavillonen i Shanghai, hvis tematik muligvis kan spores helt tilbage til svømmebadet i Odense. 8-tallet, der snart står færdig i Ørestad Syd, arbejder på begavet vis videre med nye modeller for urbant forstadsliv og ville næppe være blevet det

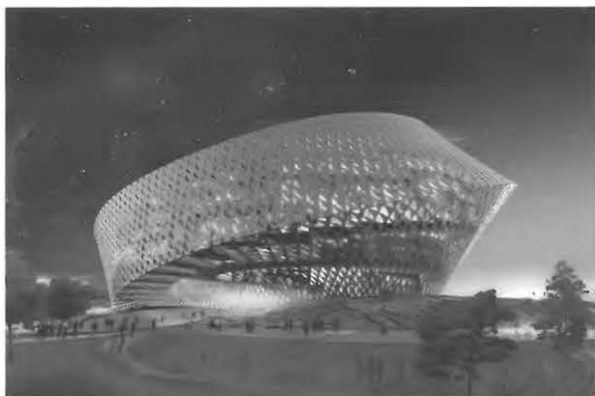

Chongqing Circus (øverst) og Koncerthus i Stavanger.

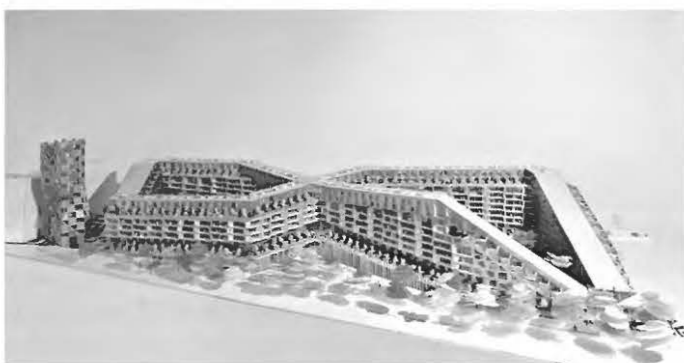
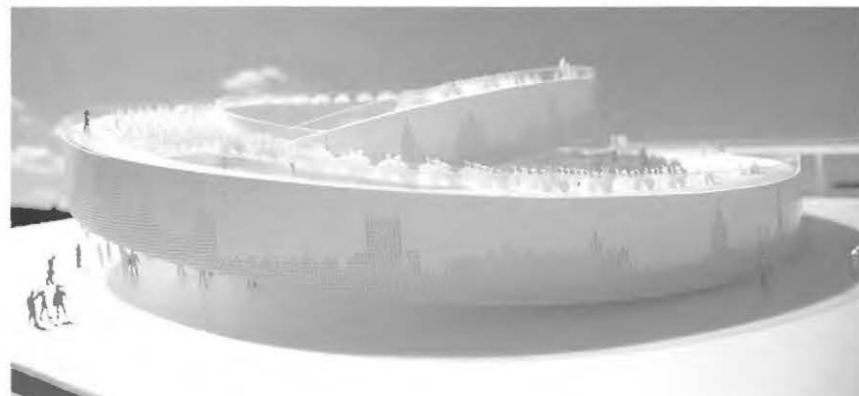
Congqing Circus (above) and Concert House in Stavanger.

elements. The Holy Road project in Athens further develops some of the 'Camillo Sitte' motifs from the arctic cultural center in Hammerfest, etc. etc.. A wealth of recurrent themes that disprove any suspicion that BIG's innovation zeal is an expression of indiscriminate experiments. Neither do I see any immediate danger in that BIG (as one of the few great!) often employs humor as a safeguard against cultural burdens. The wittiness is

usually somber - just think about modernism's grandiose plans. But it does not necessarily have to be like this. The Superkilen (Super Wedge) is a good example. The project avoids the automatic pitfall of patronizing aesthetical correctness by establishing a playful dialogue with the cultural and social reality in one of Copenhagen's most deprived urban neighborhoods. Instead of an overdose of good intentions, a profusion of 'ready-mades' are

Nationalbibliotek
Astana, Expo Shanghai,
8 tallet og boliger,
erhverv i Athen.
Modstående: Superkilen.
National Library Astana,
Expo Shanghai, Figure
8, Mixed housing and
business Athens.
Opposite: The Super
Wedge.

samme uden eksperimenterne med Bjerget eller Hotel- og konferencecentret i Stockholm. Tallinn Town Hall har klare paralleller til Lego-tårnernes suggestive stablinger af simple industrielt fremstillede bygningselementer. Holy Road-projektet i Athen videreudvikler nogle af 'Camillo Sitte'-motiverne fra det arktiske kulturcenter i Hammerfest, osv., osv. Et væld af tilbagevendende tematikker der afkræfter enhver mistanke om, at BIGs innovationsiver er udtryk for retningsløse eksperimenter. Jeg ser heller ikke nogen umiddelbar fare ved, at BIG (som en af de få store!) ofte benytter sig af humor som værn imod kulturens byrde. Den gode intension er næsten altid alvorsfuld. Det åndfulde i hovedregelen dystert – tænk blot på modernismens grandiose planer. Men sådan behøver det ikke nødvendigvis at være. Superkilen er et godt eksempel. Projektet undgår den patroniserende pænliggørende automatfælde ved at etablere en legende dialog med den kulturelle og sociale virkelighed i et af Københavns mest belastede byområder. I stedet for en overdosis gode intentioner indføres en overflod af 'ready-mades' i form af forskellige kulturelle hverdags-elementer, der fungerer som et multikulturelt signalapparat. En mangfoldighed af referencer i stedet for endnu mere 'café latte'-design. Superkilen er renset for konform 'sit down'-kultur og peger i stedet på fysisk udfoldelse og street sport som et af de udfoldelsesrum, hvor forskellige kulturer fortsat kan mødes inden for rammerne af fælles regler. Og det forekommer næsten overflødig at nævne BIGs eksperimenter med bæredygtighed som et bud på en ny værdimæssig orientering. Budskabet er for længst trængt igennem. Udfordringen er for mig at se at gå 'beyond the techno fix'. Det måske mest opløftende tegn på en normativ forankring hos BIG er den eksperimentelle dialog med velfærdsstaten. Projektet til Kløverkarréen på Amager, som underligt nok led politisk nederlag, var det første seriøse forsøg. Pavillonen i Shanghai er af mere symbolsk karakter, men budskabet er klart nok: Vi tror på et offentligt rum og giftfrie naturressourcer med åben adgang og (sund) fri bevægelighed. Sådan!

Viva la Evolucion!

Boris Brorman Jensen er arkitekt MAA og lektor ved Arkitektskolen i Århus

- 1: Se John Rajchman: "A New Pragmatism?", in Cynthia C. Davidson: ANYhow, MIT Press 1998, p. 212-217.
- 2: 'Parcelhus på højkant' er digteren Søren Ulrik Thomsens udtryk for bysneringens pænliggørelse af den indre bys karrébebyggelser.
- 3: Her frit efter William James' berømte dictum: "What really exists is not things made but things in the making."
- 4: Daniel Bell i "Kapitalismens kulturelle modsætninger", her citeret efter Ole Thyssen: Værdiledelse. Om organisationer og etik, Gyldendal, 2000, s. 143.
- 5: Bjarke Ingels: Yes is More. An archicomic on architectural evolution, Copenhagen 2009.

introduced in the form of different cultural everyday elements that serve as a multi-cultural signaling apparatus. An abundance of references instead of even more 'café latte' design. The Superkilen is cleansed of the conformal 'sit down' culture and instead indicates physical development and street sport as one of the activity spaces where different cultures can still meet within the framework of common rules. And it seems almost superfluous to mention BIG's experiments with sustainability as an example of a new value oriented policy. This is old news. In my eyes, the challenge is to go 'beyond the techno fix.' Perhaps the most encouraging sign of a normative anchorage in BIG's work

is the experimental dialog with the welfare state. The project for the Kløverkarréen on Amager, which oddly enough suffered a political defeat, was the first serious attempt. The Pavilion in Shanghai is of a more symbolic character, but the message is still quite clear: we believe in a public space and nontoxic natural resources with open access and a (healthy) free mobility. That's the spirit!

Viva la Evolucion!